

CDV in gesprek met Corrie Hermann

Door drs. M. Jansen

De zusterpartij van GroenLinks in de Duitse Bondsdag Bündnis90/Die Grünen heeft op 15 mei jongstleden een notitie over genetische technologie gepubliceerd: 'Politik in der Verantwortung. Eckpunkte für eine Gentechnikpolitik der Bundestagsfraktion'. Deze notitie bevat veel interessante uitgangspunten en opvattingen. Hier willen we in het bijzonder het opvallende standpunt over het embryo eruit lichten. De Duitse Groenen nemen een behoorlijk streng standpunt in dat er op neer komt dat een embryo absoluut beschermwaardig is. In Nederland lijken het CDA en GroenLinks op een aantal punten veel gemeenschappelijk te hebben (zie het aprilnummer van Christen Democratische Verkenningen), maar met name op medisch-ethisch gebied verschillen de standpunten nogal. Dat bleek bij de Euthanasiewet. De komende periode zal een aantal wetten aan de orde komen waarbij de beschermwaardigheid van het embryo aan de orde komt: de Embryowet (inmiddels in schriftelij-

ke behandeling genomen), de Wet late zwangerschapsafbreking, de Wet lichaamsmateriaal. Daarnaast kan nog gewezen worden op het recent verschenen advies van de Gezondheidsraad inzake het standaard aanbieden van een test aan zwangere vrouwen om te kijken of er sprake is van een kind met een Down-syndroom.

Naar het zich laat aanzien zal het uitgangspunt van de CDA-fractie de absolute beschermwaardigheid van het embryo zijn, dit is ook het uitgangspunt van de Duitse zusterpartij van GroenLinks. Tegen de achtergrond van de punten van overeenkomst tussen CDA en GroenLinks inzake het gemeenschapsdenken is het interessant om te bezien wat de lijn is van de GroenLinks-fractie in Nederland. Herkent zij zich in de standpunten van haar zusterpartij? Daarom enkele vragen aan woordvoester Corrie Hermann van de Nederlandse GroenLinks-fractie. Hoe kijkt zij aan tegen de notitie van de Duitse zusterpartij?

HERMANN: De standpunten inzake de beschermwaardigheid van embryo's zijn in de fractie van GroenLinks nog niet uitgekristalliseerd. Er is een eerste gesprek geweest in de fractie. Het is een zwaar onderwerp waarop men zeker terugkomt. Ik ben wel graag bereid mijn persoonlijke standpunten te geven. Overigens zijn er zeker wel een aantal vaste lijnen te herkennen in de standpuntbepalingen van GroenLinks op medisch-ethisch terrein. Het kader waarbinnen de discussie zich zal afspelen zal in ieder geval liggen in de lijn van de zinsnede 'Niet alles wat kan, moet ook' die in het verkiezingsprogramma 1998 te vinden was.

CDV: De kernvraag is eigenlijk: vanaf wanneer vindt GroenLinks een embryo beschermwaardig?

HERMANN: Er zijn mensen die vinden dat het menselijk leven begint bij de bevruchting. Dat is niet het standpunt van GroenLinks. Ik herinner u eraan dat wij voor de Abortuswet hebben gestemd. Daarmee is absolute beschermwaardigheid vanaf de bevruchting niet in overeenstemming. Wij erkennen dat er bij de bevruchting iets ontstaat dat kan uitgroeien tot mens. Wij vinden dat er sprake is van toenemende beschermwaardigheid, naarmate het embryo ouder wordt, de ontwikkeling meer gedifferentieerd is en het gezond is.

CDV: Zou u ook een principiële grens in de tijd willen noemen?

HERMANN: Nee. Ik noem geen duidelijke grens in de tijd. Het gaat om een glijdende schaal en daarbij zijn ook andere overwegingen van belang.

CDV: In de notitie van de Duitse Groenen staat dat zij het experimenteren met embryonale stamcellen onverenigbaar vinden met de menselijke waardigheid, omdat er dan embryo's gebruikt moeten worden. Dan wordt het ene menselijk leven vernietigd - zo schrijft men - om het voor ander menselijk leven te benutten. Dat vinden zij - met onder andere een beroep op de Duitse Grondwet - niet aanvaardbaar. Wat vindt u van dat standpunt?

HERMANN: Ik heb mij daar enigszins over verbaasd. Vreemd genoeg wordt er niet gesproken over het gebruik van embryo's die overblijven na IVF-behandelingen. Deze 'groeien niet uit tot mens'. Er kunnen dan twee dingen mee gebeuren: of vernietigen of benutten voor stamcellen. Het lijkt mij dat de GroenLinks-fractie het gebruik van restembryo's wel kan billijken. Daarbij plaats ik wel een aantal kanttekeningen. Ten eerste vind ik dat men met IVF zeer terughoudend moet zijn: de slaagpercentages zijn vrij klein, het aantal vroeggeboortes is hoog, de lange-termijneffecten van de bijbehorende stevige hormonale behandelingen zijn niet voldoende bekend. Het moet een buitenplaats blijven. Ten tweede zet ik persoonlijk ook grote vraagtekens bij de voornemens van minister Borst om over drie tot vijf jaar ook toe te staan dat wetenschappers speciaal voor onderzoek embryo's mogen 'kweken'.

CDV: Wat vindt u van de alternatieven die te ontwikkelen zijn voor het creëren van stamcellen?

HERMANN: Het is interessant dat stamcellen ook ontwikkeld kunnen worden met be-

hulp van placenta's, hersencellen, of bloed uit navelstrengen. Maar die alternatieven zijn niet gelijkwaardig aan stamcellen uit embryo's.

CDV: Een even strikt afwijzend standpunt nemen uw Duitse collega's in over pre-implantatie diagnostiek (PID). Voordat een embryo in de baarmoeder geïmplant wordt, kan het een genetische test ondergaan. Indien er een afwijking geconsta-

wordt de bescherming van het embryo boven de zelfbeschikking van ouders gesteld. Ik heb met verbazing gelezen dat onze Duitse broeders en zusters daarmee bijna hetzelfde standpunt innemen als de Vereniging voor Bescherming van het Ongeboren Kind. Daarin kan GroenLinks niet meegaan. Het gaat vaak om hele moeilijke beslissingen. Natuurlijk moeten ouders de mogelijkheid houden om te zeggen: ik wil helemaal niet weten of er iets is met de

Corrie hermann

teerd wordt kan besloten worden het embryo niet te implanteren. De bezwaren van de Groenen zijn onder andere dat ouders die de test willen ook aan een kunstmatige bevruchting in een reageerbuis moeten geloven. Bovendien heeft de PID geen geneeskundige functie. Het zal gebruikt gaan worden om te voorkomen dat er gehandicapte kinderen geboren worden.

HERMANN: Hiermee kan ik het evenmin eens zijn. Een consistente lijn van de GroenLinks-fractie op medisch-ethisch terrein is zelfbeschikking. In het Duitse stuk

foetus. Daartoe heeft iedereen het volste recht. Aan de andere kant moeten ook die ouders die wel gebruik willen maken van de technische mogelijkheden om te bekijken of er iets met een foetus aan de hand is, het recht hebben daarvan gebruik te maken. Als een kind ernstig gehandicapt is, is dat immers een enorme opgave voor ouders en kind. Als ouders zeker weten dat ze dat niet zullen aankunnen, kan de samenleving hen toch niet verplichten zo'n kind te laten komen. Dat gaat echt een stap te ver.

CDV: Stelt u nog eisen aan de manier waar-

op ouders tot hun oordeel moeten kunnen komen?

HERMANN: Ja, het wettelijk toestaan van PID veronderstelt dat mensen goed geïnformeerd worden, dat er tijd is voor het nemen van een weloverwogen besluit (niet een half uurtje) en dat er ruimte is voor een *second opinion*. De procedure moet zeer zorgvuldig zijn. Ook moet er aandacht besteed worden aan de verwerking van een en ander.

CDV: Bent u niet bang dat ouders die een ernstig gehandicapt kind geboren laten worden door de samenleving daarop aangesproken zullen worden?

HERMANN: Ik ken de vrees van de Gehandicaptenraad. Zij vinden dat in Nederland de discriminatiebestrijding verder op de rails moet staan voordat er in dezen sprake van zelfbeschikking zou mogen zijn. Zij zijn bang dat gehandicapten in de maatschappij verder zullen marginaliseren. Ik ben daar niet zo bang voor. Het is toch nu ook zo dat je goede begeleiding krijgt als je door eigen schuld bij een ongeval gehandicapt zou raken. Dan zeggen we toch ook niet: dat is je eigen schuld, we helpen je niet?

CDV: Maar de afgelopen weken is gebleken dat de tolerantie voor godsdienstige opvattingen in toenemende mate onder druk staat. Zouden de - meestal christelijke - ouders die het leven als een geschenk van God ervaren niet met de nek aangekeken worden als zij ernstig gehandicapte kinderen ter wereld laten komen?

HERMANN: Dat zou mij zwaar tegenvallen in een land dat meer dan vier eeuwen de verdraagzaamheid jegens andersdenkenden in de wet heeft opgenomen.

CDV: Bent u evenmin bang dat we in de richting van eugenetica gaan: straks proberen ouders uit alle macht te voorkomen dat er een vlekje op een kind zit?

HERMANN: Tegenwoordig krijgt men nog maar weinig kinderen. Ik kan mij wel voorstellen dat ouders graag een gezond kind willen en daartoe gebruik maken van de bestaande technische mogelijkheden. Dat mag niet zo ver gaan dat kinderen met blauwe en bruine ogen 'besteld' gaan worden. Dat zie ik overigens ook niet zo snel gebeuren.

CDV: Wat betekent uw uitgangspunt van 'toenemende beschermwaardigheid' voor het wetsontwerp met betrekking tot late zwangerschapsafbreking dat het kabinet in voorbereiding heeft?

HERMANN: De GroenLinks-fractie heeft daarover nog geen uitgekristalliseerd standpunt. Als er met een zekerheid grenzende waarschijnlijkheid sprake is van een zeer ernstig gehandicapt kind dan moet een late abortus tot de mogelijkheden behoren. Dan kan namelijk niet van normaal menselijk leven gesproken worden.

CDV: Tot slot: hoe kijkt u aan tegen het standpunt van de CDA-fractie inzake de beschermwaardigheid van het embryo?

HERMANN: Er is een groot verschil wat dit betreft tussen de huidige CDA-standpunten en die van GroenLinks. Het CDA kiest voor absolute beschermwaardigheid en

dat verbaast mij eigenlijk nogal. Voor de SGP en de Christen Unie zijn dergelijke orthodoxe standpunten begrijpelijk. Het CDA heeft echter een traditie hoog te houden van 'redelijkheid', getuige de Abortuswet en de Euthanasiewet die destijds met medewerking van het CDA tot stand zijn gekomen. Nu lijkt het er soms op dat het CDA de andere grote partijen in de hoek zet als verstokte heidenen. Dat is een karikatuur! Ik vraag mij wel eens af of de CDA-fractie met dergelijke strikte standpunten herkenbaar is voor de hele achterban. Ik ken bijvoorbeeld mensen van christelijke huize die vol overtuiging voor euthanasie gekozen hebben. Het zou best wel eens zo kunnen zijn dat de CDA-fractie dergelijke orthodoxe standpunten inneemt om zich in de oppositie te profileren. Ik kan dat niet overzien. Wat betreft onze Duitse zusterpartij was ik evenzeer verrast door hun orthodoxe opvattingen inzake de beschermwaardigheid van het embryo. Dat staat in schril contrast met de rest van de notitie waar heel overwogen – en wel grotendeels door ons gedeelde – opvattingen te vinden zijn inzake biotechnologie. Ook wat dat betreft en ten aanzien van het toegroeien naar een biologische landbouw zijn de verschillen tussen CDA en GroenLinks niet zomaar overbrugd.